

Pracownia Analizy Danych
i Metod Badań Jakościowych
(CAQDAS TM LAB)
Instytut Socjologii,
Uniwersytet Jagielloński
caqdas-tm@uj.edu.pl
grzegorz.bryda@uj.edu.pl

Letnia Szkoła Analizy Danych i Metod Badań Jakościowych [Opis aktualnych warsztatów]

Ścieżka metodologiczna

Metodologia teorii ugruntowanej

Prowadzący: dr hab. Marek Gorzko

Opis: Warsztaty są skierowane przede wszystkim do badaczy rozpoczynających stosowanie procedur metodologii teorii ugruntowanej. Zapleczem teoretycznym jest przede wszystkim wersja metodologii zaproponowana przez twórców podejścia – A. Straussa i B. Glasera. Głównym celem warsztatów jest zapoznanie uczestników z podstawowymi procedurami analitycznymi składającymi się na proces badawczy w świetle założeń metodologii teorii ugruntowanej oraz z logiką wpisaną w generowanie teorii. Założeniem warsztatów jest prześledzenie całości procesu badawczego – temu będzie podporządkowana kolejność i logika proponowanych ćwiczeń. W pierwszej kolejności nacisk położony zostanie na doskonalenie umiejętności kodowania danych zarówno pozyskanych drogą wywiadu, jak i pochodzących z notatek z obserwacji oraz z innych materiałów (kodowanie otwarte i selektywne, kodowanie teoretyczne). Podczas warsztatów zostaną podjęte próby wyzyskania zalecanych przez klasyków teorii ugruntowanej technik wspomagania wrażliwości teoretycznej. Drugim obok kodowania zespołem procedur, który zostanie omówiony i „przećwiczony” (w ramach ograniczeń, jakie narzucają ramy czasowe i organizacyjne warsztatów) – to procedury teoretycznego pobierania próbek. W trakcie zajęć podejmować będziemy próby teoretyzowania w oparciu o analizowane dane zgodnie z logiką teorii ugruntowanej. Warsztaty powinny przynieść w efekcie wzrost metodologicznej świadomości podejmowanych działań badawczych oraz zachęcić do pracy zespołowej przy analizie danych. Powinny także uwrażliwić na kompleksowość czynności analitycznych w obrębie metodologii teorii ugruntowanej. Osoby, które chciałyby wziąć udział w warsztacie powinny posiadać elementarną wiedzę dotyczącą metod badań jakościowych z uwzględnieniem metodologii teorii ugruntowanej.

Zogniskowany wywiad grupowy (FGI)

Prowadzący: dr Katarzyna Archanowicz - Kudelska

Opis: Celem warsztatu jest aktywne przećwiczenie roli moderatora i obserwatora/analityka wywiadu grupowego. Uczestnicy będą mieli szanse w bezpiecznych warunkach przetestować sytuacje standardowe jak i tzw. sytuacje trudne, zidentyfikować pułapki, czyhające na badaczy jakościowych, wykorzystujących FGI, oraz nauczyć się sobie z nimi radzić. W dyskusji grupowej mamy do czynienia z dynamiką grupową - uczestnicy wchodzą w różnorodne role, relacje i procesy grupowe - i jest to ogromna zaleta FGI, ale także potencjalne źródło problemów. By właściwie i metodologicznie poprawnie wykorzystywać FGI, trzeba te procesy rozumieć i umieć na bieżąco kontrolować i analizować. Choć profesjonalnie poprowadzone FGI może wyglądać na niezobowiązującą rozmowę, to wymaga od moderatora wielu umiejętności. Potrzebne są one, by móc zainicjować i podtrzymywać

taki poziom relacji z badanymi, by sprawnie, a zarazem swobodnie poprowadzić dyskusję, reagując na szereg werbalnych i pozawerbalnych informacji od członków grupy, dbając o to, by badani wypowiadali się swobodnie i szczerze i by żaden z badanych nie zdominował pozostałych. Moderator powinien także umiejętnie zarządzać procesem grupowym, balansując pomiędzy wrażliwością na badanych i ich potrzeby, a dyrektywnością, wyznaczoną ramami scenariusza, a zarazem umieć zmieścić się w ściśle ograniczonym czasie. Moderator powinien również wiedzieć jak reagować na szereg nieprzewidzianych okoliczności, które mogą zdarzyć się podczas każdego spotkania grupowego. To wszystko jest niezbędne, by następnie móc właściwie zinterpretować otrzymany materiał i odpowiedzieć na założone pytania badawcze. Zajęcia odbywają się w Pracowni Fokusowej Instytutu Socjologii UJ.

Autoetnografia

Prowadzący: dr Anna Kacperczyk, dr Marcin Kafar

Opis: Celem kursu jest zapoznanie uczestników z autoetnografią jako metodą badań jakościowych. W trakcie zajęć przedstawione zostaną najważniejsze elementy autoetnografii jako metody wytwarzania wiedzy, przy uwzględnieniu jej zaplecza teoretycznego, metodologicznego i metodycznego. W zakresie przewidzianych ćwiczeń warsztatowych wykorzystane zostaną istniejące w szerszym obiegu źródła autoetnograficzne, a także sięgną po niepublikowane materiały pochodzące bezpośrednio od twórców autoetnografii, Carolyn Ellis i Arthura P. Bochnera. Istotną częścią zajęć warsztatowych są interaktywne prace z klasycznymi tekstami autoetnograficznymi, jak również z tekstami, które zostaną stworzone *a vista* przez osoby partycypujące w zajęciach.

Zagadnienia: Czym jest a czym nie jest autoetnografia?; historia autoetnografii jako sposobu wytwarzania wiedzy; tematyka prac autoetnograficznych; autoetnografia – od praktyki „doświadczenia” do praktyki „pisania”; interaktywna praca nad próbkami tekstów autoetnograficznych (na bazie materiałów źródłowych); pisanie tekstów autoetnograficznych; interaktywna praca nad tekstami autoetnograficznymi przygotowanymi przez uczestników zajęć; etyka w badaniach autoetnograficznych; ewaluacja projektów autoetnograficznych.

Fenomenologia i autoobserwacja

Prowadzący: prof. dr hab. Krzysztof Konecki

Opis: Zajęcia mają charakter praktyczny. Uczestnicy będą zdobywali w trakcie warsztatów wiedzę na temat tego jak wykonać badanie fenomenologiczne. Będą uczyli się stosowania w praktyce zasady *epoche* (ograniczania konceptualizacji i świadomości oraz ograniczania wpływu założeń na postrzeganie zjawiska). W warsztacie będziemy stosowali metodę eksplikacji autoobserwacji zjawisk, które interesują badacza. Metody badań z *punktu widzenia pierwszej osoby* będą przedstawione w trakcie wykładu a następnie zastosowane w ćwiczeniach w pracy nad ciałem. Zwrócona będzie uwaga na kontekst wytwarzania wiedzy i uważność badacza w trakcie zbierania danych (autoobserwacja). Zastosowana zostanie strategia badań fenomenologicznych, gdzie procedura *epoche*, *horyzontalizacji*, wyobrażonych różnicowań ujawniania się zjawisk (*imaginative variations*) będzie stosowana w praktyce. Uczestnicy warsztatu będą mieli także możliwość analizy pracy umysłu (uświadomienia dystynkcji i całościowego doświadczenia sytuacji) w trakcie badania zjawisk. Zagadnienia: Prezentacja założeń fenomenologii i metod badawczych; zapis autoobserwacji z doświadczenia zjawiska, którym interesuje się badacz; analiza indywidualna danych oraz zapisów autoobserwacyjnych; przedstawienie zapisu danych innym uczestnikom warsztatu; prezentacja w grupie swojej analizy i rozpoczęcie analizy porównawczej w celu generowania wspólnych tematów/cech (oraz unikalnych tematów/cech) badanego zjawiska/ badanych zjawisk (przygotowanie do podsumowania eksplikacji zjawiska); zastosowanie programów do zapisu autoobserwacji i mapowania sytuacji i badanego zjawiska.

Wywiad biograficzny/narracyjny/oral history

Prowadząca: dr hab. Grażyna Kubica-Heller

Opis: Badania biograficzne były rozwijane na szeroką skalę w polskiej socjologii w okresie międzywojennym pod wpływem Floriana Znanieckiego, później odgrywały rolę marginalną, by wrócić w latach osiemdziesiątych w badaniach prowadzonych w tradycji niemieckiej w formule zaproponowanej przez Fritza Schützego. Obecnie stanowią jeden z ważniejszych nurtów badawczych. Zmiana stosunku do tej metody oddaje przemiany w teorii socjologicznej. W antropologii społecznej badania biograficzne pokazują sposób w jaki konkretne jednostki są ulokowane w kulturze oraz jak kultura jest ugruntowana w indywidualnym życiu i doświadczeniu. Auto/biografie umożliwiają wgląd w punkt widzenia członka grupy. Materiał badawczy nie może być traktowany jako dostarczający pewnych informacji o „historycznych faktach” lecz o osobistych światach znaczenia, które można dopiero osadzić w kontekście kulturowym. Badacz musi być świadomy roli jakie różne elementy kultury odgrywają w mediowaniu i kształtowaniu sposobu w jaki ludzie doświadczają, rozumieją i opowiadają swe życie. Szczególnie istotne są następujące kategorie: symbole, sposoby definiowania osoby, style narracyjne, struktury polityczne, role genderowe, mikropolityka życia codziennego. Dotyczy to także historii mówionej pojawiającej się w pracach socjologów a traktowanej często w sposób metodologicznie naiwny. Warsztat ten przybliży uczestnikom problematykę metod narracyjnych zarówno od strony teoretycznej, jak i badawczej. Uczestnicy zdobędą wiedzę potrzebną do prowadzenia badań przy użyciu metody biograficznej, także w kontekście wielokulturowym. Zaznajomią się poza tym z nowymi nurtami w teatrze i filmie wykorzystującymi narracje biograficzne. Bazując na analizach materiału uczestnicy i uczestniczki warsztatu opracują w twórczy sposób ich wyniki, korzystając z repertuaru środków wizualnych oraz performatywnych. Warsztat ma charakter eksperymentalny i jego celem jest zarówno dostarczenie praktycznej wiedzy, jak i teoretyczna refleksja nad procesem, trafnością, korzyściami i ograniczeniami zastosowanych metod.

Ścieżka analityczna

Wprowadzenie do analizy danych z NVivo

Prowadzący: dr Barbara Worek

Opis: Celem kursu jest praktyczne wprowadzenie do analizy danych z badań jakościowych z wykorzystaniem programu NVIVO, programem, który może być wykorzystywany na wszystkich etapach pracy badacza jakościowego: od planowania działań i ich organizacji, przez dzielenie się obserwacjami ze współpracownikami, po prezentację efektów i wyników analiz w formie schematów, map i diagramów.

Zagadnienia: NVIVO a tworzenie koncepcji badań – projekt badań, układ zmiennych i kategorii, przypadki i jednostki wchodzące w ich skład, graficzna reprezentacja problemu badawczego. Projekt badań a struktura robocza pracy i jej elementy; problem badawczy i pytania badawcze a techniki analityczne dostępne w NVIVO – czyli co zastosować do czego, aby wyniki analizy miały sens? Kiedy warto analizować dane w NVIVO? Jak przygotować dane, jak zaprojektować strukturę danych adekwatną do charakteru pytań badawczych i rodzaju danych?; jak działa NVIVO? Omówienie interfejsu, dostępnych funkcji i narzędzi, logiki działania, sposobów przywoływania odpowiednich funkcji. NVIVO a inne programy do analizy danych jakościowych; przygotowanie materiału do analizy z wykorzystaniem oprogramowania NVivo; importowanie danych, tworzenie danych, transkrypcja w NVIVO; przygotowanie struktury projektu – przypadki, zmienne, kategorie; kodowanie danych w NVIVO – przegląd różnych sposobów kodowania danych (m.in. otwarte, in vivo, automatyczne, manualne), kodowanie selektywne, tworzenie kategorii i przyporządkowywanie kodów, sortowanie i organizacja zbiorów kategorii, posługiwanie się

kodami (m.in. przeszukiwanie poprzez kody i praca z listą kodów, sprawdzanie sposobów kodowania danych stosowanych przez różnych użytkowników), przeszukiwanie danych (semantyczne, w oparciu o kategorie logiczne), prowadzenie not i adnotacji w analizie; wizualizacja danych za pomocą tworzenia m.in. map pojęciowych, tabel, diagramów, grafów, chmur tagów, wykresów, modeli, map myśli; tworzenie raportów podsumowujących analizę i raportów częściowych; eksportowanie wyników analizy danych do różnych formatów; specyficzne dla NVivo funkcjonalności w analizie danych jakościowych.

Analiza danych w teorii ugruntowanej

Prowadzący: dr Jakub Niedbalski

Opis: Głównym celem warsztatów jest zapoznanie uczestników z podstawowymi procedurami analitycznymi składającymi się na proces badawczy metodologii teorii ugruntowanej. Będą one skierowane do badaczy rozpoczynających stosowanie procedur metodologii teorii ugruntowanej. Warsztaty realizowane będą w formie omówienia wprowadzającego poszczególne zagadnienia, a następnie samodzielnej pracy uczestników nad danymi oraz grupowej dyskusji nad efektami przeprowadzonych działań analitycznych.

Zagadnienia: Omówienie różnych stylów kodowania w metodologicznej teorii ugruntowanej; procedury kodowania otwartego; techniki wspomaganie wrażliwości teoretycznej; kodowanie zogniskowane i selektywne; paradygmat kodowania; macierz warunków; rodziny kodów teoretycznych; wyłanianie kategorii centralnej; teoretyczne pobieranie próbek; teoretyczne nasycenie; pisanie not teoretycznych; tworzenie diagramu integrującego.

Analiza treści (jakościowa i ilościowa)

Prowadzący: dr Grzegorz Bryda, dr Krzysztof Tomanek

Opis: Kurs ma na celu do analizy danych tekstowych. W ramach zajęć laboratoryjnych krok po kroku zaprezentowane i przetestowane zostaną we współpracy z uczestnikami różnorodne metody i techniki radzenia sobie z danymi tekstowymi. Praca nad danymi tekstowymi realizowana jest w laboratorium komputerowym przy użyciu oprogramowania QDA Miner i Wordstat. Kurs zapoznaje z podstawowymi metodami analitycznymi, uczy samodzielnej pracy z danymi tekstowymi zgodnie z metodologią jakościowej i ilościowej analizy treści.

Zagadnienia: Tworzenie korpusu/bazy danych txt (zasady, procedury); przygotowanie txt do kodowania/analizy; dobór próby (zasady, strategie, procedury); struktura zbioru i opis wielozmiennowy; diagnostyka zbioru danych; tworzenie książki kodowej; jednostka kodowania a jednostka analizy; zasady tworzenia klucza kategoryzacyjnego/słownika (stemy, lematy itp.); kodowanie w analizie treści; praca zespołowa w analizie treści; badanie zgodności kodowania; przeszukiwanie txt (text, section retrieval); analiza frekwencji; analiza eksploracyjna; analiza tabelaryczna danych txt; analiza współwystępowania; analiza sekwencji kodowania; stop lista/y; keywords - znajdowanie słów kluczowych i badanie różnic między nimi; analiza KWIC i KPIC; ekstrakcja tekstu i modele czynnikowe; budowanie reguł wyszukiwania (wyszukiwanie warunkowe, analiza kontekstowa); łączenie jakościowej i ilościowej analizy treści.